

Pep Molist ressenya el darrer llibre de la sèrie sobre **Harry Potter** ● Pere Saborit analitza l'últim llibre que va publicar **Palau i Fabre** ● Lluís Visa entrevista l'escriptor **Pep Coll**, de qui Simona Škrabec valora la novel·la guanyadora del Premi Sant Jordi 2007

QUADERN

EL PAÍS

Número 1.248, dijous 28 de febrer de 2008

Q

Germans

AGUSTÍ FANCELLI

Oh, quin gran goig, quina joia, quan els germans s'estimen!". He recordat la cançó que ens ensenyava l'Oriol Martorell en aquelles multitudinàries sessions escolars organitzades per Joventuts Musicals al Palau a finals dels 60 a propòsit de la successió cubana. Què volen, des d'aquella època la germanor em provoca una gran tendresa. De fet, sóc consumidor de fraternitats artístiques. Me'n vénen unes quantes al cap, ara mateix. Per exemple, les *Cartes a Theo* de Van Gogh, refrescades durant una visita recent al museu d'Amsterdam, i sobretot l'impressionant final dels dos germans, a només cinc dies de distància l'un de l'altre. Però penso també en relacions més disteses, com ara la del germà de Paolo Conte, també cantant, que, quan rebia elogis després d'actuar, invariablement mantenia que el bo no era ell, sinó el seu germà, que no s'exhibia per tímida. O em ve al cap un conte inèdit de Sergi Pàmies, un retrobament intens de germans al Camp Nou, el dia de l'homenatge a Johan Cruyff. També Vila-Matas va escriure fa anys una crònica en aquest diari sobre les germanes Tortorici del Liceu Italià de Barcelona...

Ara bé, la fraternitat té també el seu costat fosc, utilitarista, pragmàtic. El germà és l'únic que no t'assassinarà. Això en època moderna, està clar, perquè només cal llegir Mujica Lainez per adonar-te que al Renaixement pelar-se un germà era una activitat no massa més excepcional que encarregar el seu retrat a Lorenzo Lotto. Però diguem que des de l'època napoleònica el germà es consolida com la persona de confiança. De tanta confiança com per encarregar-li que administri la memòria i la defensa, si cal, amb les dents: és el cas de Fidel amb Raúl, sang de la seva sang per no oblidar el camí quan ell ja no hi sigui.

Els tradicionals llaços de fraternitat entre Cuba i Catalunya es troben potser a l'origen de la nostra *germanitis* política: els Nadal, els Maragall, els Carod Rovira, els Fernández Díaz. Hi ha en això una barreja de sana tradició familiar i de componenda de clan molt difícil d'escatir. Potser perquè dos germans molt sovint formen un cafè amb llet, on resulta impossible de distingir on comença la llet i s'acaba el cafè, com vaig sentir explicar una vegada a no sé quin dels germans Taviani. Per cert, felicitats als Coen.

Per poder veure la recreació virtual de la portalada de Ripoll es necessiten unes ulleres especials./SUSANNA SÁEZ

Art

El romànic amb ulls nous

Els comissaris de l'exposició que demà inaugura el MNAC sobre l'art del segle XII, i que inclou la recreació virtual de la portalada de Ripoll, comenten els darrers estudis sobre el període

"És molt versemblant, doncs, que aquest interès per l'art romànic que se segueix manifestant en el gust actual s'expliqui millor en el context general de voluntat per tornar a la puresa dels 'origens' que s'experimenta en tants camps"
(Antoni Tàpies)

MANUEL CASTIÑEIRAS/ JORDI CAMPS

Malgrat que existeix el tòpic que tot està descobert, escrit o dit sobre l'art romànic, cada vegada es fa més evident que aquest estil que va créixer en el bressol d'una naixent Europa ara fa mil anys posseeix en-

cara la capacitat de revelar-nos noves cares. A més, l'apreciació i la percepció del vell art romànic com a objecte estètic és prou recent, ja que comença al segle XIX i ha tingut sempre competidors durs i fins i tot més lluïts, com ara l'art clàssic o el mateix art gòtic.

Tanmateix, en els gairebé dos segles d'interès cap al romànic, Europa i sobretot França, considerada des de les novel·les de Victor Hugo (1802-1888) la terra per antonomàsia de l'art medieval, han desenvolupat mirades molt diverses sobre un període que en un sentit absolutament freudià correspon a la infante-

sa d'Europa i dels seus pobles i que, per tant, hauria d'atresorar les nostres inquietuds i pulsions més amagades.

Així, si en el segle del Romanticisme el romànic va ser l'estil de les gestes i llegendes dels cavallers o dels orígens de les nacions —com va succeir en el cas de la Catalunya de la Renaixença—, en el segle de les avantguardes el romànic va esdevenir un estil d'absoluta modernitat per la seva tendència a l'abstracció de les formes, a la fragmentació, al caos i a la pluralitat de punts de vista.

Passa a la pàgina 3

El romànic amb ulls nous

Ripoll interactiu i virtual

La UPC presenta al museu la recreació digital de la gran portalada romànica

ROBERTA BOSCO

La portalada de Santa Maria de Ripoll, enclavada a l'església del monestir homònim, és l'obra mestra del romànic català. I, encara que sembli impossible, és una de les peces estrelles de l'exposició *El romànic i la Mediterrània. Catalunya, Toulouse i Pisa (1120-1180)*, que demà s'inaugura al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) on estarà oberta fins el 18 de maig. Com ficar dins del museu una portalada en pedra sorrenca que medeix set metres d'alt i uns dotze d'ample? La resposta ha arribat de les noves tecnologies i, més concretament, de la mà de Pere Brunet, catedràtic d'informàtica i director del Departament de Llenguatges i Sistemes Informàtics de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC), qui ha liderat el grup de recerca que ha realitzat la reproducció virtual interactiva de la portalada. Mai s'havia realitzat un model tridimensional d'un conjunt arquitectònic tan gran, amb tanta qualitat i fidelitat. La reconstrucció ofereix una experiència immersiva que permet descobrir detalls impossibles de veure en la realitat, no només per l'altura o la llunyania, sinó també per la perspectiva. Ni un ratpenat podria veure els més nimis particulars del pantocràtor, que presideix la composició a set metres d'alçada.

Malgrat que cal posar-se unes ulleres especials, la visió resulta completament versemblant i estable i en cap moment es percep la presència de la pantalla, d'uns dos metres quadrats, on es visualitza la façana. El relleu és tan real que es té la sensació de poder-lo tocar només allargant la mà i la navegació, simple i intuïtiva, permet acostar-se fins a 20 centímetres de tots els elements, de manera completament interactiva, sense recorreguts preestablerts. El sistema permet fins i tot apreciar els matisos

Mai s'havia realitzat un model tridimensional d'un conjunt arquitectònic tan gran

del color de la pedra amb llums diferents (una jornada assolellada i un dia gris) i està dotat d'una llanterna virtual, per observar els relleus de la superfície de la pedra a través de les ombres projectades. A més, la imatge està dotada de nombrosos hipervincles que proporcionen tot tipus d'informació gràfica i textual relacionada amb els diversos fragments.

Fer-ho no ha estat fàcil i l'equip de la UPC ha comptat amb la col·laboració, no només de Manuel Castiñeiras i Jordi Camps, comissaris de l'exposició i conservadors de la col·lecció d'art romànic del MNAC, sinó també del Consiglio Nazionale delle Ricerche de Pisa. "Amb el seu ajut, el passat novembre vam escanejar la façana, capturant amb un sistema làser 2.000 trossos de 30 centí-

metres quadrats. Després vam reconstruir el puzzle, enganxant-los tots, i finalment vam desenvolupar els algorismes, tots inèdits, que controlen el projecte", explica Brunet. Per a la interacció calia elegir un sistema simple, intuïtiu i anti-vandàlic, que funcionés amb gent de qualsevol edat i procedència i pogués suportar una activitat contínua. "Vam descartar ratolins i joystick i vam optar per unes pantalles similars a les dels caixers automàtics", afegeix Brunet. El més difícil va ser crear els "algorismes

La reconstrucció permet descobrir detalls impossibles de veure en la realitat

d'estructuració espacial multiresolució", que permeten gestionar en temps real una massa d'informació equivalent a més d'un milió de pàgines de llibres. "No només la informació que permet visualitzar els particulars de fins a un milímetre, una mesura inferior als propis granets de la pedra, sinó també tota la informació relacionada, com textos i fotografies antigues, que descriuen l'estat dels fragments en èpoques anteriors i aporten nous continguts i claus de comprensió al que s'està veient", precisa el professor.

Al MNAC la portalada es visualitzarà en dos quioscos on hi caben en total unes 30 persones. "Per a la impressió de qualitat i riquesa del seu programa iconogràfic, Ripoll és l'obra mestra de l'època. D'altres, com la de Vic o de Sant Pere de Rodes, s'han conservat alguns relleus, que formen part de l'exposició, però res semblant a Ripoll", assegura Jordi Camps. "La reproducció virtual permetrà establir relacions amb els continguts de la mostra. Hi ha aspectes de l'esquema compositiu que es troben en obres en fusta policromada com els frontals de

Scanner amb el que s'ha realitzat la recreació virtual de la portalada de Ripoll./UPC

Martinet i Vic, conservats, respectivament, al museu de Worcester a Massachussets i al Museu Episcopal de Vic", afegeix el comissari. "Malgrat que al llarg del segle XX ha estat objecte de diverses restauracions i actualment està protegida per un vidre i controlada climàticament, la pedra sorrenca de la portalada tendeix a deteriorar-se ràpidament, així que la reconstrucció virtual oferirà un re-

gistre exacte del seu estat a data de novembre de 2007, que serà molt útil per a actuacions futures", conclou Camps.

Encara no s'ha decidit quin serà el destí del projecte, que pertany al MNAC i a la parròquia de Santa Maria de Ripoll, en finalitzar l'exposició. Entre altres, es contempla la possibilitat que es converteixi en una eina educativa permanent del museu, útil tant

per als experts que porten a terme investigacions, com per explicar els fons d'art romànic als visitants. "El projecte pot evolucionar", assegura Brunet. Entre les diverses possibilitats hi ha la de crear una versió per Internet o que reproduïxi l'aspecte original de l'obra i fins i tot afegir altres aplicacions, com un braç robòtic, perquè el públic pugui tenir una experiència tàctil del relleu.

Encara molt per investigar

CONCEPCIÓ PEIG

Ripoll té encara una assignatura pendent: no té un estudi vàlid sobre el seu panteó comtal. Actualment, el seu origen i evolució no està avalat per cap investigació arquitectònica/arqueològica que determini puntualment la seva configuració i context original, així com els canvis d'ubicació soferts posteriorment, essent els dels segles XI i XII els més importants i, potser, una de les claus per comprendre correctament la seva magnífica portalada. La memòria de Ripoll podrà recuperar, llavors, la seva imatge i recorregut històric. En aquesta línia, he investigat la definició del seu espai arquitectònic i les transformacions que el panteó comtal de Santa Maria de Ripoll ha sofert des del seu origen fins avui.

La qüestió va ésser abordada durant el segle XIX. Llavors van abundar les troballes, més casuals que buscades, tot i que aquí el fi perseguit no era tan arqueològic o arquitectònic sinó la recuperació (ideal) de la memòria

de glòries passades, propi de la Renaixença. L'objectiu pretès era fonamentalment localitzar tombes comtals d'ubicació desconeguda o, també, recuperar les conegudes, que a partir de 1835 estaven ocultes entre les runes, per tal de rescatar les restes i la memòria dels forjadors de Catalunya.

Els treballs llavors realitzats en pro de la localització i recuperació de l'antic panteó comtal —iniciat a Ripoll amb Guifré el Pilós (+898) i tancat amb el de Ramon Berenguer IV (+1162), últim comte privatiu de Catalunya— avui aporten interessants dades sobre els successius àmbits en què va estar emplaçat i, en conseqüència, sobre l'evolució del temple monàstic.

Només al segle XX es varen realitzar excavacions sistemàtiques sobre àmplies zones —les darreres entre 1970 i 1975— que es varen aplicar no tant a la recuperació de sepultures com a l'exploració de restes que poguessin aportar llum sobre l'evolució arquitectònica del monestir. Els objectius que les impulsaren

estran vinculats amb la recerca d'una possible cripta al subsòl del prebisteri, i de les restes de la capçalera de l'edifici consagrat el 977; la investigació respecte al panteó comtal va quedar paralitzada i encara no s'ha reprès, malgrat les contínues peticions que des de l'any 2000 he realitzat davant l'àrea de Patrimoni Arquitectònic del Departament de Cultura.

Les investigacions realitzades han donat resultats més enllà de l'objectiu inicial de sistematitzar tota la informació existent sobre el panteó de cara a una publicació: la troballa, el 2003, d'un espai subterrani, documentat però no localitzat. Aquest espai, sala rectangular que s'havia usat com a fosa comuna durant la pesta del XIX, va sortir a la llum fa quatre anys gràcies al treball "d'esforçats ripollencs" que segueixen una tradició continuada des del segle passat: salvar el patrimoni.

Concepció Peig és especialista en arquitectura catalana del segle IX-XI i vicedegana de la Universitat Internacional de Catalunya

El romànic amb ulls nous

Ve de la pàgina 1

En el nostre recent estrenat segle XXI, que s'endevina com l'era del canvi climàtic i de les cabòries per la destrucció del medi ambient, el romànic sembla esdevenir per a molts un refugi dels caps de setmana per la presència dels seus monuments en paisatges i entorns naturals que ens recorden les nostres arrels i la nostra condició més humana. Res més lluny de la veritat, ja que l'art romànic és un art pur, genuí, sencer i directe.

S'hauria de trencar, però, la idea d'un art romànic avorrit, permanent, matusser i que no va estar obert als canvis, ja que aquest estil va viure, com tota experiència de creació artística, moments de glòria, de tristesa i de dubte per tal de deixar-nos obres tan representatives de l'esperit d'Europa Occidental com els portals de Conques i Moissac, la catedral de Santiago de Compostel·la o les mateixes pintures de l'absis de Sant Climent de Taüll, icona indiscutible del romànic català i europeu, que es conserva al MNAC. De fet, si haguéssim de citar una característica d'aquell moment no dubtariem en parlar de la varietat i força creativa d'un estil que, segons el cronista de l'època Raul Gabler (1003), va cobrir Europa d'un blanc mantell d'esglésies. No es tracta, doncs, de "l'art de l'època obscura", inamovible i ultracatólic, com es deia als manuals escolars dels nostres pares i encara, malauradament, en alguns dels llibres de text dels nostres fills, sinó més aviat de l'art de la infantesa d'Europa on la cultura occidental recupera el passat llunyà, però alhora omnipresent, de l'Antiguitat i experimenta també noves vies de futur.

Deia Bernat de Chartres, un escriptor del segle XII: "Som nans sobre les esqueres de gegants". Així hauríem d'imaginar l'època romànica, com un gran paisatge on encara aixecaven els edificis i les runes de l'antiga Roma, i on els homes intentaven emular i reprendre la dimensió d'una era mítica que els havia donat tota la seva base cultural: el llatí, el dret, la literatura, l'art i la tècnica. Això és el que es pretén en l'exposició que s'obre demà al MNAC, *El Romànic i la Mediterrània. Catalunya, Toulouse i Pisa (1120-1180)*, mostrar un romànic monumental, més lluminós, en constant diàleg amb l'art clàssic i molt més creatiu, ambiciós i original del que fins ara popularment se li ha reconegut.

Le Maître de Cabestany

A. Bonnery, M. Burrini, J. Camps, I. Lorés, G. Mallet, O. Poisson, F. Saunier
Zodiaque, La Pierre-qui-vire, 2000

La monografia dedicada al Mestre de Cabestany és un estat de la qüestió sobre la personalitat del mestre, el seu taller i les obres que se li han atribuït, elaborada per especialistes de França, Itàlia i Catalunya, publicada per Zodiaque, editorial consagrada a l'art romànic des del anys 1950.

S'hi aborda la producció des de tots els seus punts de vista: la problemàtica de la itinerança de l'artista i el seu taller, la seva formació, la seva personalitat des de la perspectiva del paper de l'arquitecte i de l'artista del romànic, i la seva singular manera d'abordar les composicions i la iconografia. Reflecteix, però, el desconcert que existeix a l'hora de datar i

Visitant davant de la Majestat d'Organyà i, al fons, el Crist de Toulouse. / SUSANNA SÀEZ

Què hi ha de nou?

M.C./JC

Des de la finalització de la monumental publicació *Catalunya romànica* (27 volums), l'any 1997, omnipresent als prestatges de les famílies catalanes, hi ha hagut en el món editorial diverses i variades novetats, que van des d'una visió condicionada pels tòpics de caràcter mític i filosòfic de l'essència del romànic català a aquelles que cerquen la posada al dia de la metodologia i de la validesa del mateix terme romànic. Pel que fa als primers, als que volem veure Catalunya com una terra mítica i misteriosa, dipositària del Sant Grial i refugi del càtar, citem, entre d'altres, els llibres de Joseph Goering, *The Virgin*

and the Grail. Origins of a Legend (Yale University Press, 2005) o la recent traducció de Diether Rudloff, *Catalunya romànica. Art, cultura i història* (Ediciones Polígrafa, Barcelona, 2007), editat originalment en alemany a Stuttgart el 1980.

Respecte del segons, és a dir, visions renovadores, subratllariem la contribució de X. Barral i Altet (*Contre l'art roman?*, Fayard, 2006, que reforça el llibre de propra aparició *L'art romànic català a debat*, que es publica a finals de març a Edicions 62) on es posen en dubte molts apriorismes sobre aquest estil, com que és un art de monestirs, la importància del Camí de Sant Jaume, el paper totpoderós dels monjos de Cluny o el mite

de l'artista-itinerant. En una altra línia, igualment actualitzada, hi hauria la recent publicació de F. Español i J. Yarza (2007), un acurat estat de la qüestió que recull les aportacions de la historiografia de les darreres dècades.

El romànic ha esdevingut també objecte d'interès editorial a Espanya, amb la celebració d'ambicioses exposicions, com la comissariada per Isidro G. Bango Torviso, *La Edad de un Reyno. Sancho el Mayor y sus herederos. El linaje que europeizó a los reinos hispanos*, Pamplona, 2006, amb un gruixut catàleg en dos volums, o l'edició de la monumental *Enciclopedia del Románico*, dirigida per M. A. Garcia Guinea i José María

Pérez Peridís, que ja porta 22 volums publicats i a la que l'Àrea de Romànic del MNAC contribuirà coordinant la part dedicada a Catalunya.

No cal insistir tampoc en les nombroses publicacions i en l'interès mediàtic que suscita darrerament el Camí de Sant Jaume. Tanmateix, per la seva dimensió científica s'hauria d'assenyalar molt especialment l'edició de l'obra completa del seu màxim especialista, S. Moralejo, *Patrimonio artístico de Galicia y otros estudios. Homenaje al Prof. Dr. Serafin Moralejo Alvarez*, coordinat per A. Franco Mata, 3 vols., Santiago de Compostel·la, 2004. Adjuntem, sota aquestes línies, una selecció més àmplia sobre el tema.

atribuir les obres al Mestre i al seu cercle.

L'art roman. Un défi européen

Alain Erlande-Brandenburg
Gallimard, Paris, 2005

Encara que té un format i una distribució pròpia de llibre de butxaca, és capaç d'aplegar una immensa quantitat d'informació sobre el que fou el romànic a Europa, fent-se ressò dels punts de vista més renovadors sobre la matèria. És una prova del *savoir faire* dels acadèmics a França, que gaudeix com els vins francesos d'una solera admirada per tot arreu.

El romànic català

Francesca Español, Joaquín Yarza
Angle Editorial, Fundació Caixa Manresa, 2007

Reivindica la indubtable qualitat de les obres del romànic català dins el panorama europeu, com

ara les pintures de l'absis de Sant Climent de Taüll o la portada de Santa Maria de Ripoll. Aporta també una interessant història de l'estudi i la descoberta del romànic a Catalunya, amb material gràfic inèdit i unes molt bones fotografies, així com adients comentaris sobre la funció litúrgica dels espais i de les imatges. Pel que fa a la pintura mural, s'afegeix, però, a una línia continuista en l'estudi d'aquesta tècnica.

El mensaje simbólico del imaginario románico

S. Álvarez, J. M. Rodríguez Montañés, G. Boto, P. L. Huerta, J. L. Hernando, J. Nuño
Fundación Santa María la Real, Aguilar de Campo, 2007

Reflecteix l'entusiasme amb el qual les noves generacions entenen el romànic com un art fonamentalment dirigit als espectadors i mirall de les obsessions de la societat de l'època. El Bestiari, els càstigs, la vida urbana i cavalle-

resca són, entre altres, temes que han ocupat des de fa uns anys el títol de nombrosos cursos i congressos que demostren l'actualitat i l'interès d'aquestes qüestions.

Spanish Medieval Art. Recent Studies

J. d'Emilio, E. Valdez del Álamo, P. Patton, T. Martin, M. Castiñeiras, R. Sánchez, R. Walker, J. Dodds.
Ed. Colum Hourihane, Arizona Center for Medieval Art and Renaissance Studies, Tempe, Arizona - Index of Christian Art, Princeton, New Jersey, 2007

Demostra la vitalitat que l'estudi de l'art medieval hispànic ha suscitat i suscita encara als Estats Units i l'estreta relació entre els investigadors de les dues bandes de l'Atlàntic. Grans qüestions com la signatura dels artistes i dels promotors, el claustre de Silos, el diàleg intercultural, les construccions palatines, el món dels frontals d'altar catalans o la introducció del gòtic a Castella ocupen les pàgi-

nes d'una publicació que deriva d'un col·loqui dut a terme al prestigiós Index of Christian Art de la Universitat de Princeton.

El Romànic i la Mediterrània. Catalunya, Toulouse i Pisa (1120-1180)

M. Castiñeiras, J. Camps, I. Lorés (eds.)

Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona, 2008

Publicat amb motiu de l'exposició que porta el mateix títol, pretén, mitjançant l'aportació dels grans especialistes sobre l'època, contextualitzar l'art català del segle XII amb els centres artístics coetanis de la Mediterrània Occidental, com Toulouse o Pisa. La publicació aborda, tant en els estudis com en el catàleg raonat, principalment tres grans qüestions per tal d'oferir una nova visió de l'art romànic: el diàleg amb l'Antiguitat, el procés de monumentalització escultòrica i la funció dels espais i de les imatges.

LA REBOTIGA

Set relats a l'entorn de la música

A mig camí entre les memòries i l'assaig artístic, aquest llibre recull set relats autobiogràfics autònoms però vinculats entre ells i amb la música com a fil conductor. Jordi Lara, periodista, creador d'espectacles i gran difusor de la música, la dansa i la videodansa, convida el lector a endinsar-se en un món insòlit transitat per personatges singulars, com ara "nàufrags felços" i rars celebritats de la música catalana, entre ells Juli Garreta o Ricard Viladesau.

Una màquina d'espavilar ocells de nit. Jordi Lara. Edicions de 1984. 273 pàgines. 18 euros

Catalunya com un trencaclosques

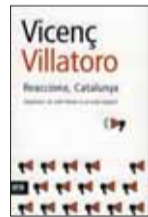
Com si d'un trencaclosques es tractés, l'editor francès de pares catalans Llibert Tarragó construeix una visió personal de Catalunya i del "fet català" encaixant diverses peces que abasten des del paisatge, els costums, la història o la llengua. El llibre, una barreja de narració i notes de viatges, és per a Tarragó un retrobament amb les seves arrels familiars. A través de la seva editorial Tinta Blava, Tarragó difon a França la literatura catalana amb la traducció d'autors com Mercè Rodoreda o Joan Sales.

El puzzle català. Llibert Tarragó. Traducció de Teresa Artigas. La Magrana. 238 pàgines. 19 euros

L'obra del jove Apel·les Mestres

El filòleg Joan Armangué analitza en aquest llibre com, després de les primeres incursions literàries de joventut, el poeta Apel·les Mestres va anar consolidant un estil propi, deixant enrere les influències del romanticisme becquerià i abraçant amb força el naturalisme. Armangué explica com la revista *L'Avenç* va ser, en la seva primera etapa, el canal a través del qual Mestres difondria la nova estètica naturalista.

L'obra primerenca d'Apel·les Mestres (1872-1886). Joan Armangué. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. 156 pàgines. 12 euros

El pes de Catalunya i el catalanisme

És Zapatero un mal menor o un mal negoci per a Catalunya? És una qüestió que planteja l'escriptor i periodista Vicenç Villatoro en aquest llibre, aparegut en plena campanya electoral. L'autor demana a l'electorat catalanista que rebutgi una tendència que redibuixa el mapa d'Espanya i de la política espanyola en què Catalunya i el catalanisme tenen menys pes.

Reacciona, Catalunya. Vicenç Villatoro. Ara Llibres. 127 pàgines. 14 euros

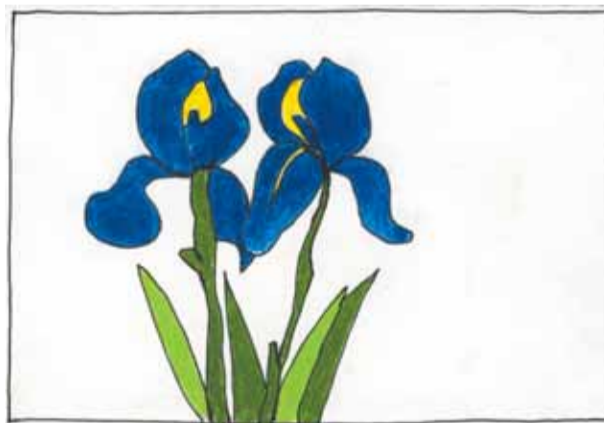
COLLS I PUNYS

Els iris

NARCÍS COMADIRA

Ja és ben estranya la flor dels iris, aquest rar ocell blau porprat que sorgeix al cap d'una tija gruixuda i sucosa, voltada de fulles com ganivets. N'he collit, de silvestres, que són els que m'agraden, entre la pinassa, en un bosquet intranscendent, o bé en algun marge, entre herba grassa, potser davant del teló, perfumat de mel, d'un arc florit. Són més compactes i rabassuts que no pas els de jardí i fan olor de nen malalt, com vaig escriure fa anys en un poema. Volia dir, llavors, que la seva olor és dolcenca, tènue, una mica lletosa, amb una ombra de llimona. És una olor que suscita melangia, una olor de primavera insegura.

És una flor decorativa, per la seva estructura, per la forma dels seus pètals, arrodonits, com una llengua, amb la llepissada de groc que se li endinsa a la gola, i pel seu color, que tan bé lliga amb el verd de les fulles. Els modernistes els veneraven, perquè, florals com

eren, es prestaven molt a fer sanefes estilitzades i a il·lustracions decadents. Pàmpols d'opalina amb iris esquematitzats. Noies amb túniques blanques, vagant per camps d'iris, a la llum de la lluna. Els japonesos sabien donar-ne la imatge exacta amb un cop de pinzell. És una flor molt carregada literàriament i pictòricament, una flor suggestiva que, a més, a les nostres contrades, en què la Setmana Santa encara té un pes, com a mínim cultural, s'investeix amb la gravetat d'una aura penitencial.

Els parlo dels iris, a part que ja en comença a ser

La mort de Harry Potter?

PEP MOLIST

Harry Potter i les relíquies de la mort

J. K. Rowling (Trad. Xavier Pàmies)

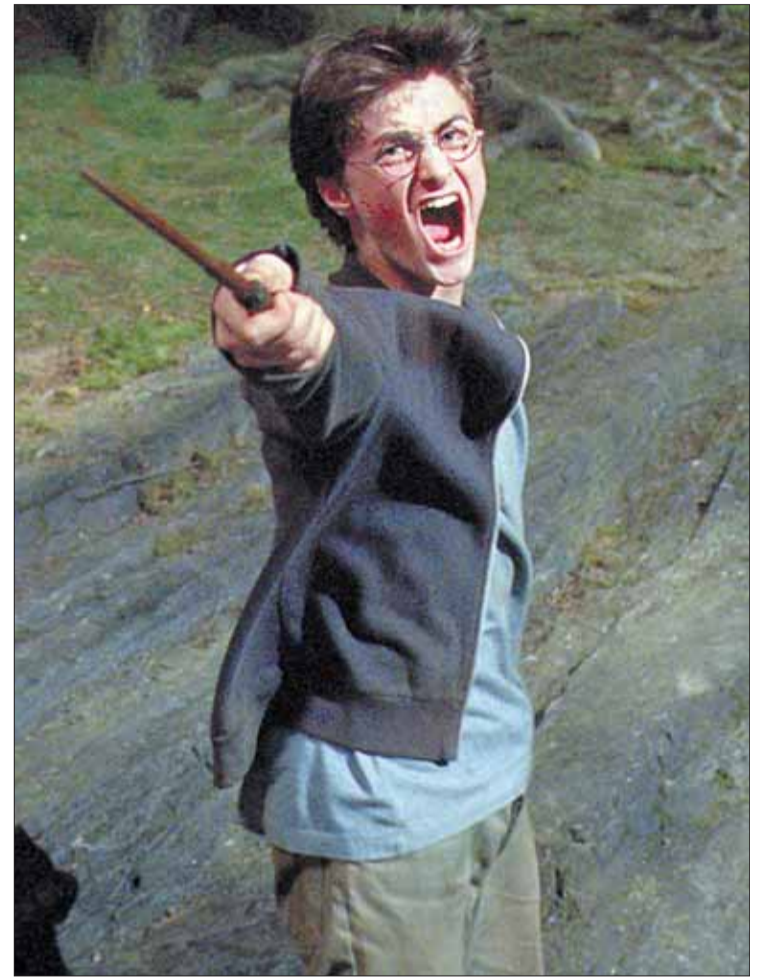
Empúries

736 pàgines. 22 euros

Deu anys després del primer volum de Harry Potter, i de quasi quatre mil pàgines de lectura, arribem al final de la saga, amb un interès lector que ha anat a més amb la publicació de cada nou volum, i especialment amb la del setè, que hauria de contenir la resposta a totes les preguntes suscitades. En aquest cas, el lector es trobarà amb un dels millors llibres de la sèrie, encara que el més diferent i el més adult, amb un alt nivell d'exigència lectora. Si alguna decepció abruga al lector fidel és que el camí es clougué aquí.

Els esforços esmerçats per l'autora en l'anterior volum anaven dirigits a bastir el combat final entre els dos protagonistes, per tal que en el darrer hi arribessin i l'encarassin en solitud, despullats de qualsevol ajuda externa. Al llarg de la setena entrega, però, les forces es mesuren d'una manera més aviat psicològica. Els grups afins a Potter —"a les teves espatlles carregues les esperances de tot el món dels mags"— estan cada vegada més contra les cordes, acorralades per un nou règim maligne, comandat per Voldemort, al món de la màgia i a l'escola de Hogwarts, que practica la mentida informativa i la neteja ètnica, tan comunes al nostre món de *muggles*, i que considera Potter com a l'indesitjable número u.

El volum se sustenta sobre una faula relacionada amb les relíquies de la mort (tres objectes que, junts, permeten derrotar-la a qui els posseeix), la verdadera protagonista del volum. Tot acaba girant al voltant de la mort, i allò important és com cadascun dels dos protagonistes afronta la trobada final. Absolutament al marge d'aquesta bipolarització de forces queden els sentiments i actituds pròpies dels adolescents, presents en les darreres històries, i els típics cursos i rutines escolars de tots els volums anteriors. L'escola de Hogwarts només apareixerà al final, com a marc ineludible per a l'espectacu-

Fotograma de la pel·lícula *Harry Potter i el presoner d'Azkaban*

lar desenllaç de la sèrie. En aquest volum, tornem a assaborir la mestria cada vegada més precisa de J. K. Rowling, la forma com sap engrapar el lector i mantenir la seva atenció durant innombrables pàgines, amb un ritme intens que orna amb sorpreses constants, i amb una enorme facilitat per moure's còmodament pel ric univers que ha creat i potenciat a base de pàgines i volums.

El final tan esperat és esplèndid. L'autora aconsegueix lligar tots els fils, tancar totes les portes, justificar les raons, fets i actituds dels personatges, i satisfer els partidaris de diversos finals possibles. Molts dels enginyosos estris màgics amb què ha anat enriquint l'univers màgic li permeten anar endavant i enrere en el temps, visitar el territori dels morts i tantes altres coses, per cloure la saga d'una forma impecable. I deixar Harry Potter —mort o viu? Heus aquí la prin-

cipal qüestió que acaba cercant el lector— com un heroi de totes totes, gairebé com un profeta: "Harry Potter continua sent un símbol de tot allò perquè lluitem: el triomf del bé, el poder de la innocència, la necessitat de continuar resistint".

Si alguna cosa mor amb la cloenda de la saga Harry Potter és aquella expectativa creada amb l'espera i l'arribada de cada nou volum, i aquell seguit de sorpreses en els hàbits lectors que tant han satisfet i bocabadat als mediadors. Ara, la incògnita rau en saber si la febre *potteriana* es clourà amb la publicació d'aquest darrer exemplar, o bé si l'enorme estol de lectors anirà augmentat per convertir l'obra en un clàssic. Allò que entre d'altres coses Harry Potter ha aconseguit —torpedinar els prejudicis lectors i crear innombrables lectors—, ningú abans ho havia aconseguit amb tanta força i tanta màgia.

temps, perquè he rebut un llibret deliciós que es titula precisament *Iris de Pascua*. Es tracta d'una publicació feta amb motiu de l'exposició *Joan Hernández Pijuan. La distancia del dibujo*, que se celebra actualment al Museo de Arte Abstracto Español de Cuenca i que, després, passarà al Museu d'Art Espanyol Contemporani de Palma. L'exposició està dedicada a l'obra sobre paper del pintor.

Cada any, quan venia Setmana Santa, Joan Hernández Pijuan es traslladava a la casa familiar de Folquer i allà, des del 1994, com en una mena de ritual, collia i dibuixava i pintava iris. Elvira Maluquer, al pròleg del llibre, ho explica. Els primers anys, els dibuixava amb llapis. Després va venir la taca amb el pinzell, amb aquell seu blau característic. És una llarga sèrie feta durant anys, amb aquella veritat que brolla espontàniament quan es dibuixa del natural i amb aquella lenta maduració que, durant l'any, en els mesos sense iris, les formes fan a l'interior de l'artista, i que condiciona la mirada de l'any vinent. De la línia primerenca, comprensiva, que ajuda a entendre com és la flor, a la taca esplendorosa en què la flor es manifesta ja compresa. I aquesta taca també evoluciona amb els anys, passa d'una flor en solitari a un grup de flors, de composició més barroca, per tornar a l'iris únic, que acaba sent l'iris absolut: *from the center of my life camel a great fountain, deep blue shadows on azure seawater*. (Louise Glück, "The wild iris").

L'enigma d'Heràclit

PERE SABORIT

La claredat d'Heràclit

Josep Palau i Fabre

Accent Editorial

157 pàgines. 10 euros

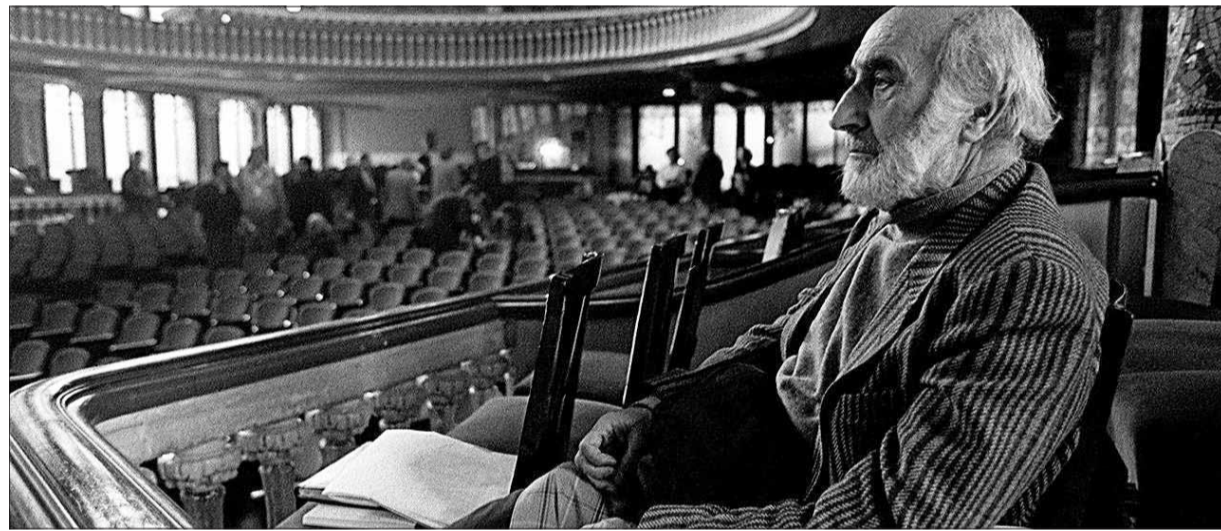
A l seu escrit introductor, l'editor, Oriol Ponsati-Murlà, afirma que aquesta obra de Josep Palau i Fabre (Barcelona, 1917-2008) —l'últim llibre que l'autor va publicar en vida— serveix per conèixer “el context que li mancava” a cadascun dels fragments que es conserven d'Heràclit, el que faria possible transformar l'obscuritat, que tradicionalment se li ha atribuït al pensador grec, en claredat. I per assolir aquesta intel·ligibilitat, l'autor va desenvolupar el text a partir de la hipòtesi que es podrien considerar els breus textos d'Heràclit com un seguit de respostes a preguntes prèvies, que s'haurien perdut. Però el que, com a suggeriment poètic, és del tot brillant, en interpretar-lo al peu de la lletra i esprèmer-lo al màxim, acaba encotillant i desvirtuant la força dels fragments del pensador grec. De fet, l'afany de reduir el sentit d'algun text literari o filosòfic al seu context, moltes vegades sembla amagar l'in-

tent d'anul·lar la seva capacitat d'interpel·lar al lector, tot desviant l'atenció cap a les circumstàncies històriques o culturals de la seva producció. En aquest cas concret, no sembla que se li faci cap favor a Heràclit tot reduint el seu pensament a una mena de catecisme o joc tancat de preguntes i respostes. I això és encara més sorprenent en algú com Palau i Fabre que, a les notes als *Poemes de l'alquimista*, ens havia dit que tota paraula “no sembla sortir del silenci, sinó per a recaure-hi”. Amb tot, segurament és inevitable que ens sembli més tranquil·litzador considerar que l'interlocutor d'un pensador és un altre ésser humà, abans que el propi silenci o l'enigma de l'existència.

D'altra banda, l'estratègia hermenèutica de Palau i Fabre l'obliga en alguns casos a idear suposades preguntes que són meres repeticions o tautologies en relació al fragment corresponent d'Heràclit. Per exemple, en aquell fragment que diu que “no podem baixar dues vegades al mateix riu”, la pregunta seria: “per què cada vegada que ens banyem en el riu en sortim renovats de cos i ànima?”. En altres ocasions crida

l'atenció que les preguntes siguin més llargues que la resposta, i també hi ha algun cas en què, tot i estar d'acord amb el plantejament ideològic de l'autor, la formulació de la pregunta és clarament tendenciosa. Així, la pregunta a l'afirmació d'Heràclit que “tot rèptil es nodreix de terra”, seria: “¿per què els sacerdots, tot i que estan en contacte amb la divinitat, s'inclinen i fan reverències davant del poder?”.

En definitiva, el plantejament teòric que ha orientat l'elaboració d'aquest llibre és molt discutible, tot i la seva capacitat poètica de seducció. El mateix Palau i Fabre s'acaba preguntant quants interlocutors devia tenir Heràclit, o si les preguntes han estat extraviades expressament o simplement s'han perdut, tot presuposant com a indiscutible la seva idea que les frases del pensador presocràtic són efectivament respostes a preguntes prèvies. De tota manera, això sí, encara que hom pugui qüestionar els resultats d'aquesta singular incursió de Palau i Fabre en el camp de la filosofia, cal celebrar que hagi comportat poder disposar d'una bella i suggerent traducció al català dels fragments d'Heràclit.

El poeta Josep Palau i Fabre, en una imatge de 1995. / MARCEL·LI SÀENZ

‘L'obra poètica’ de Quasimodo

FRANCESC PARCERISAS

Obra poètica

Salvatore Quasimodo

(Edició bilingüe; Traducció de Susanna Rafart i Eduard Escoffet i Introducció de Francesco Ardolino)

Edicions del Salobre

298 pàgines. 29 euros

Quan, l'any 1959, es va concedir el premi Nobel de literatura al poeta italià Salvatore Quasimodo, dins el panteó de la literatura italiana l'autor era una mena de “tercer en discòrdia” (José Mª Valverde dixit), rere les petges de Montale i d'Ungaretti. Això, però, no hi fa res; els lectors catalans ens hem de sentir agraïts de disposar d'aquesta edició de la seva poesia completa en una edició bilingüe, i traduïda de la mà de dos notabilíssims poetes. L'edició actual ens permet de tenir Quasimodo a l'abast, i ens permet de refer una part molt interessant de la literatura de la postguerra europea que toca d'esquillentes la subterrània pugna de la literatura catalana de l'època per treure cap i combatre, d'una banda, la llosa de la dictadura i, d'una altra, el mer resistencialisme de les catacumbes culturals. Si són lectors curiosos no es perdin el seguiment exhaustiu que Francesco Ardolino fa d'aquestes relacions al seu docu-

mentadíssim estudi introductor. De fet, Quasimodo ha tingut certa fortuna en el món de la traducció al català. La seva *Obra poètica*, en traducció de J.M. Bordas, va aparèixer a la Biblioteca Selecta el 1961 i se'n va fer una presentació a Barcelona amb la presència del poeta (que, segons Ardolino, sembla que no aconseguí despertar gaire entusiasme envers la seva persona), Josep Ballester n'ha traduït *Deure i haver* (Edicions Alfons el Magnànim, València, 1992) i *El fals i verdader verd* (Bromera, Alzira, 1993) i el recull *El poeta, el polític i altres assaigs* va aparèixer el 1968 en versió de Loreto Busquets als Llibres de Sinera.

Avui, la poesia de Quasimodo sembla col·locar-nos davant un curiós enlluernament per la imatge, una brillantor que té molt de calidoscopi, amb parentiu en la generació del 27 castellana i arrels en el barroc. És la brillantor que esclata a inicis del segle XX amb el surrealisme i que, als anys 30, s'empelta d'un vernís avançat i potser fins i tot revolucionari, com ara en el lema que va enunciar el nord-americà Ezra Pound al seu eslògan *Make it new*. A les temptacions d'hermetisme de la poesia de l'època, Quasimodo hi afegeix una dosi generosa de paisatge mediterrani, de la seva història i sensibilitat, i la seva visió dels conflictes

socials que van precedir i seguir a la Segona Guerra. Tot plegat, en una línia constant de coherent depuració. En un article de 1950, *Una poètica*, ens ho explica: “De la meua primera poesia a la més recent només hi ha una maduració vers la concreció del llenguatge: el pas pels grecs i els llatins ha estat una corroboració de la meua possible veritat representant el món”. (Al·lusió a la seva molt reconeguda feina de traductor: dels lírics grecs, de l'*Odissea*, de Catul...)

Una poesia que ens permet recórrer, a poc a poc, als mateixos textos i trobar-hi sempre caliu i espurnes i un cert grau de magnanimitat lírica: “és un dia | que torna del gel com un altre, | rutlla, vol. Però hi ets tu i no tens límits”. Certament, en alguns dels meravellosos poemes que ara trobem traduïts en aquest volum hi veig aquest punt d'indefinió lírica que serveix per fer-nos la poesia de Quasimodo més propera, ja que el seu punt de lleugeresa, de realisme i d'hermetisme li serveix per enlairar el poema, per atorgar-li una transcendència, una aroma secreta, que ens el fa atractiu, misteriós i inoblidable. Que una obra d'aquesta categoria surti en una bella edició d'una editorial modesta diu molt de les actuals paradoxes del món de l'edició en català.

ELS VOSTRES CLÀSSICS

¿Latini, sodomita?

JORDI LLOVET

Ja s'acostava el passat cap de setmana, quan l'amic Andreu Jaume, director literari de Lumen, em citava per telèfon un vers del Dante que li havia semblat de gran categoria: “m'insegnavate come l'uom s'eterna”, referit a Brunetto Latini. Jo no l'hauria recordat si no fos que dos dies abans l'havia rellegit en un passatge de George Steiner del llibre *My Unwritten Books*, que acaba d'aparèixer: Londres, Weidenfeld & Nicolson, 2008. Com diré al final de l'article, ja sé d'on li ve a Steiner el record d'aquest vers de la *Commedia*. El cas és que, després d'aquella trucada, em vaig sentir obligat a estudiar el vers del florentí i tot el cant XVè de l'*Inferno*, i a comparar-ne diverses interpretacions. El vers en si no té cap dificultat: “ensenyant-me com l'home esdevé etern”, en traducció correcta de Sagarra.

Latini no solament va ser un dels primers restauradors a l'Edat Mitjana de la idea ciceroniana que el bell parlar forja també el bon ciutadà —cosa que, a la península itàlica, en aquell moment, era molt lògic que succeís a la pròspera i cultíssima Florència— sinó un polític i diplomàtic de gran anomenada. Va ser notari i canceller del Comú de Florència, i després ambaixador prop del rei Alfons el Savi. Després de visitar Castella, Brunetto va assabentar-se, camí de retorn a la Toscana, de la derrota dels güelfs a Montaperti (1260), per la qual cosa va passar a França, on va quedar-s'hi fins que la victòria de Benevento (1266) li va permetre de tornar a la ciutat natal. No és estrany que Dante li tingués una gran simpatia, perquè ell mateix, com Latini, va sentir-se obligat a repartir els seus sentiments patriotes entre güelfs i gibel·lins. De fet, no va ser mestre del Dant en el sentit estricte de la paraula, però degué ser conseller i director dels estudis de retòrica del poeta, i això va moure aquest a mostrar-li la gran admiració i generositat que es llegeixen en els versos d'aquest cant de l'*Inferno* que comentem.

Ara bé: ¿per què Dante el situa al setè cercle, és a dir, el dels sodomites? Que hi posi Francesco d'Accorso (no se sap ben bé si el pare o el fill) posseeix certa versemblança; i encara en té més que hi posi l'hipersodomita Andrea de' Mo-

zzi, un prelat que el papa Bonifaci VIII —*servus servorum*, al Dant— va desposseir del bisbat de Florència i va traslladar a Vicenza a causa d'una conducta —llavors, com ara, reprovable— d'una evidència escandalosa.

¿Per què Dante

va situar Brunetto

Latini al cercle

dels sodomites?

Però, ¿Brunetto? No hi ha cap testimoni, ni tan sols en la famosa crònica florentina de Giovanni Villani, que esmentí ni el lípticament la seva sodomia. L'editor dels poemes de *duecento* italià, Gianfranco Contini, que és qui sap més de la matèria, esmenta una tesi molt perspicax del dantista francès André Pézard, segons el qual el “gran pecat” de Brunetto Latini hauria consistit a escriure en una llengua vulgar que no era la de la seva mare; és a dir —*contra natura*—, en francès. És la llengua en què va redactar el seu reconegut *Tresor*, mena d'enciclopèdia, com n'hi ha tantes a l'Edat Mitjana, que recull tots els coneixements de l'època. Naturalment, aquesta tesi no invalida la possibilitat que Dante s'hagués assabentat, després de la mort de Latini i abans d'escriure la *Commedia*, que aquest havia practicat, no solament el francès, sinó també la sodomia. De fet, era una època (que va durar fins fa molts pocs anys) en què el més petit rumor sobre aquesta qüestió excitava els comentaris més esbojarrats. Però, com sap tothom, s'ha d'estar molt, però molt a la vora d'un sodomita per poder donar fe d'aquesta tendència masculina a practicar l'amor *per angustiam et dolorosam viam*. El que s'ha de descartar absolutament és que el Dant tingués res a veure, ni per passiva ni per activa, en aquestes pràctiques.

Fora bromes, perquè el Dant va demostrar tenir-li un gran respecte a mestre Brunetto Latini. Aquest ja havia escrit, al seu *Tresor* esmentat, que “cil ki traitent de grans choses tesmoignent que gloire done au pseudome une seconde vie”: “els qui tracten de coses grans testimonien que la glòria dóna als homes una segona vida”; i és possible que el Dant recordés aquest passatge del seu mentor quan va dir-ne, a la *Commedia*, que “va ensenyar-li com l'home esdevé etern”; és a dir, que va ensenyar-li coses d'aquelles —les lletres, en el seu cas, com podrien haver estat les belles arts— que fan que la vida d'un home s'allargassi en direcció d'eternitat.

Thomas Mann, a *La muntanya màgica*, va posar en boca del personatge Settembrini una lloanxa de Brunetto, en tant que educador de la paraula i de la ciutadania de Florència. D'aquí, jo diria, li ve a Steiner, i molts contemporanis, que encara es recordin d'una cosa que ja no recorda gairebé ningú; ni la citació ni la pràctica política que s'hi relaciona. I, si no, vegeu com s'expressen els polítics, gais o no, dels nostres dies.

PEP COLL / premi Sant Jordi 2007

“El Pirineu ha estat oblidat per la literatura”

LLUÍS VISA

La seva narrativa es nodreix fonamentalment de personatges i ambients pirinencs i la seva darrera novel·la, *Les senyorettes de Lourdes* (Proa), no n'és una excepció. Pep Coll (Personada, Pallars Jussà, 1949), va guanyar el premi Sant Jordi amb aquesta obra, que aquesta setmana ha arribat a les llibreries. Es tracta d'una biografia novel·lada de Bernadette Soubirous, la nena a la qual suposadament es va aparèixer la Mare de Déu en 18 ocasions en una gruta del poble francès de Lourdes.

L'escriptor pallarès ha donat, en aquesta novel·la, un salt qualitatiu en la seva narrativa ambientada al Pirineu. L'obra ha requerit un meticulós treball previ de documentació literària sobre el personatge i les aparicions. Coll ha consultat una vintena de lli-

“Lluny de la mirada hagiogràfica, extrec la part humana de Bernadette”

“Crec que l'Església no dirà res perquè no l'interessa polemitzar”

bres, biografies, correspondència i articles de premsa sobre el tema, principalment la *Histoire authentique des apparitions*, de René Laurentin. Excepte la narradora, que apareix en el primer i últim capítol, la resta de noms que tenen un paper en la trama corresponen a personatges reals.

Pregunta. Què el va seduir de la història de Bernadette Soubirous per convertir-la en protagonista de la seva última novel·la?

Resposta. El primer que em va moure va ser una gran curiositat per saber què va passar realment a Lourdes i el fet que estigués relacionat amb el Pirineu encara em va interessar més. Després vaig anar descobrint una sèrie de fenòmens que van provocar les aparicions, i no només il·lusions sinó també desencantaments, ambicions i odís, és a dir, tot el que va desencadenar el fenomen de Lourdes.

P. I a mesura que anava descobrint coses, quina troballa li va resultar més sorprenent?

R. N'hi va haver diverses. Em vaig haver de llegir totes les biografies de Bernadette, que bàsicament són hagiografies, és a dir, estan escrites per l'Església i, per tant, són una versió oficial, molt dolça i ortodoxa. En totes es parla d'una nena de família cristiana, unida i molt pobra, però vaig descobrir que no estava tan unida com s'ha dit. Lluny d'aquesta mirada hagiogràfica, jo em vaig esforçar a extreure la part més humana d'aquella nena i dels personatges que la van ajudar i van aconsellar en aquell moment. Més sorpreses? Tal vegada les in-

terpretacions sobre les visions. Per a alguns es tractava de l'esperit d'una beata que havia mort, mentre que per a uns altres era una senyora de Lourdes que era infidel al seu marit i que se citava amb el seu amant a la cova. De fet, cap contemporani de la nena va veure a la Mare de Déu. Però una de les coses que més em van sorprendre van ser les baralles, odís i enveges que hi havia entre els biògrafs, principalment entre Henri Lasserre i Léonard Cros.

P. L'obra està escrita amb vocació de ser una novel·la històrica?

R. Jo no ho diria així, prefereixo que sigui vista com una biografia novel·lada que s'allunya de les visions hagiogràfiques de la figura de Bernadette. Les dades i episodis sobre la seva vida són tots exactes i l'única cosa que canvien són els diàlegs directes, el que ella pensa i sent, que en aquest cas són una interpretació de l'autor. Els personatges també són reals i de ficció només hi ha el paper reservat a la narradora de la qual em valc per a explicar la trama.

P. Pel que diu, algú podrà pensar que es tracta d'una biografia irreverent.

R. Jo diria que no ho és, en absolut, almenys no ha estat la meua intenció. L'única cosa que he pretès és que sigui una biografia humana tant per part d'ella, Bernadette, com de la resta de personatges que apareixen, inclosos diversos sacerdots i bisbes. Aquí apareixen conflictes i, clar, en una hagiografia no hi són. El fet que no sigui ortodoxa no implica que sigui irreverent. En tot cas, dependrà de com s'interpreti. A tot estirar seria una biografia no oficial que, encara que sigui traduïda al francès, no estarà a les llibreries de Lourdes, com tampoc hi és el llibre que va escriure Émile Zola el 1894 sobre

L'escriptor lleidatà Pep Coll. / HERMÍNIA SIRVENT

UN ESCRIPTOR PROLÍFIC

► Pep Coll exerceix de professor de Llengua i Literatura catalanes a l'Institut Màrius Torres de Lleida.

► Ha conreat tot tipus de gèneres en prosa, des de l'antologia de llegendes pirinenques (*Muntanyes maleïdes*) fins a la narració breu (*L'edat de les pedres*), el conte infantil (*La bruixa del Pla de Beret*), la novel·la juvenil (*Què farem, què direm?*) o el teatre (*Miracles de Santa Maria d'Àneu*)

► La novel·la és el seu gènere preferit. Destaquen, entre d'altres, *El secret de la moixertera*, *El segle de la Llum*, *L'abominable crim de l'Alsina Graells*, *La mula vella* i *El salvatge dels Pirineus* (Premi Sant Joan 2005)

un pelegrinatge al santuari.

P. Llavors, creu que pot arribar a escandalitzar o a provocar alguna reacció per part del clergat?

R. El fet d'escandalitzar-se és molt subjectiu. Pot haver-hi gent que s'escandalitzi amb poc. Jo crec que és un relat humà, amb els draps bruts que hi ha darrere, i ja se sap que la jerarquia oficial

és molt hipòcrita i intenta amagar el que va en contra del dogma. En aquest cas, penso que l'Església no dirà res perquè no l'interessa polemitzar. Lourdes també és un lloc incòmode per a l'Església perquè pensa que els rituals per a guarir-se mitjançant immersions en banyeres d'aigua són molt primitius i poc ortodoxos. És el que fan els hindús al

Ganges. A Roma no li fa molta gràcia que Lourdes sigui un centre important de peregrinació mariana i de fet només un Papa, Juan Pau II, ha visitat el santuari francès.

P. Creu que aquesta biografia sobre Bernadette l'ajudarà a consolidar-se com a principal novel·lista del Pirineu?

R. No ho sé, és molt fàcil encasellar i que t'encasellin. Jo vull ser un narrador que escriu sobre qualsevol aspecte per a explicar històries. A mi m'interessa molt tot el que ocorre al Pirineu perquè ho conec bé i és un mitjà en el qual em sento molt còmode. Sobretot el Pirineu occidental, que ha estat més oblidat per la literatura, amb les seves tradicions, les seves llegendes i el seu món fantàstic que formen part de la nostra manera d'ésser i expliquen unes il·lusions i neguits propis del territori i que al mateix temps són universals. Jo escriu per conèixer i tota novel·la és un viatge per conèixer paisatges, personatges, èpoques, tradicions i formes de vida. Una biografia també ho és, encara que la part de ficció sigui més limitada.

Un horitzó inescrutable

SIMONA ŠKRABEC

Les senyorettes de Lourdes

Pep Coll

Proa

316 pàgines. 20 euros

Pep Coll obre *Les senyorettes de Lourdes* amb l'escena dels voltors que esquarteren el cos incorrupte de la santa Bernadette Soubirous i n'extremen alguns òrgans. El cos mutilat és embenat de manera que només li queda descoberta la cara. Recordeu els últims autoretrets de Frida Kahlo? Després d'un patiment terrible a causa de la seva columna trencada, la pintora acaba amagant el cos i deixa al descobert només la cara, envoltada d'unes precioses randes blanques. Quant de patiment no han cobert aquests mantells brodats.

Un cop el cos de la santa és exposat en una vitrina, la narració ens trasllada a un matí en què tres noies van a buscar llenya. El

paralelisme entre uns ossos animals que les nenes portaran a vendre i el comerç amb les relíquies augura ja d'entrada un teixit narratiu treballat i dens. Olor de vegetació humida, soroll del molí, gust de la cera de les espelmes en la boca d'una criatura afamada i d'herbes amargues i de terra durant les èxtasis: l'escenari és convincent. Les aparicions no són més que una excusa per reconstruir la vida en un poble pirinenc a mitjan del segle XIX. L'autor s'emporta els lectors lluny d'estereotips i de les biografies autoritzades.

La Bernadeto no només conserva el seu nom *patuès*, sinó que es mostra una noia senzilla i feréstega. En el seu conte *Met de les Conques*, Caterina Albert també va explotar l'energia que la revelació sobtada pot despertar en una criatura. Però en el fervor d'en Met ningú ho hi va veure res més que un trastorn, la Setmana San-

ta passa i en Met acaba al fons d'una balma amb les cames trencades, condemnat a una mort lenta i dolorosa, sense cap salvació.

El francès ofega l'autenticitat dels records viscuts en “el dialecte de Lourdes”. Coll no només canta la pèrdua de l'occità, sinó que ofereix amb tota la seva obra una reflexió sobre el català. A *Muntanyes maleïdes* (1993) va aplegar llegendes dels Pirineus, a les seves últimes novel·les com *Per les valls on es pon el sol* (2002), *Els arbres amics* (2004) o *El salvatge dels Pirineus* (2005) continua treballant en la comunió amb l'entorn natural.

El relat de la Bernadeto és encastat com una pedra elaborada dins d'un anell. La història nuclear és bonica, però el marc on va inserida aquesta hagiografia trenca el conjunt. Els sis milions de visitants anuals del santuari són una simple xifra, ni s'intueix per a quins objectius s'ha pogut

fer servir la fe dels pelegrins després de la mort de la visionària en 1879. Tot s'acaba amb un *happy end* d'una pel·lícula clàssica, de les que pretenen mostrar el camí correcte. Després del seu periple per escriure aquesta biografia, la Montserrat, una noia de Barcelona, decideix anar a veure immediatament el seu amic que l'ha esperada pacientment. La vida els somriu, ja que ell, a més, “ha guanyat un concurs per construir uns gratacles a Saragossa”.

L'ós, amb una cadena lligada al narius, que obeeix el seu amo fins i tot quan el deslliguen, és la imatge amb la qual s'identifica la Bernadeto. El bosc amb avets i ossos que hi viuen salvatges no té horitzó. Per això “cada ànima de Lourdes interpreta el prodigi segons les pròpies il·lusions i desitjos”. La gent necessita una resposta clara, un final feliç, les fonts miraculoses o els gratacles, tant se val.

Arquitectura i art

Façana de l'edifici Winterthur de la plaça Francesc Macià de Barcelona. / MARCEL·LI SAENZ

Tuning!

XAVIER MONTEYS

Pels qui no ho saben, els diré que el *tuning* s'ha popularitzat com una pràctica de la transformació de cotxes. Un fenomen popular que dona lloc a fires anuals. Se'n recorden, d'aquell text de Tom Wolf? Deia així: "El coquete y aerodinámico rocanrol color caramelo de ron?". Parlava precisament del cas d'aquests cotxes als Estats Units.

Es tracta de cotxes "millo-rats" als quals es realitzen unes operacions més o menys generalitzades. Se'ls baixa la suspensió, s'hi col·loquen llums sota la carrosseria, els afegeixen components de fibra de vidre —com pròtesis—, solen dur uns aparells de música excessius, però la característica més important és l'aire macarra que acaben per donar-los els vidres negres i la pintura extravagant. En arquitectura també es pot fer una cosa semblant, només que no se li diu *tuning*, sinó reforma o rehabilitació i sol afectar un tipus d'edifici construït els darrers 30 o 40 anys. Però la gran diferència és que mentre que en els cotxes és un fenomen inofensiu, en arquitectura és letal.

Aquesta època de la nostra arquitectura, entre finals dels

cinquanta i els setanta, és la més maltractada per aquest fenomen perquè senzillament no es valora adequadament i tothom s'atreveix a fer intervencions banals. I, de la mateixa manera que en els cotxes, els podem identificar pel color dels vidres que adopta la reforma. Són edificis *tunejats*, per exemple, l'antiga Escola d'Estudis Mercantils de la Diagonal, a la zona universitària de Pedralbes, i la Facultat de Dret, edificis magnífics de finals dels cinquanta mal restau-

"Mentre que en els cotxes el 'tuning' és un fenomen inofensiu, en arquitectura és letal"

rats. També n'han estat víctimes el Palau Robert i l'antic Banc Comercial Transatlàntic, avui Deutsche Bank, que van adoptar els vidres-mirall a les finestres.

En aquests dies ha aparegut un altre edifici *tunejat* que, per la seva ubicació, mereix un comentari. Es tracta de l'antic edifici de la Companyia Wintherthur a la plaça Francesc Macià de

Barcelona que sembla que s'està convertint en un hotel. Un edifici singular i que, malgrat la seva anomalia formal en relació al traçat de la plaça, tenia algunes coses d'interès, entre d'altres els baixos que donaven sentit a una illa i a una xarxa de passos per a vianants que poc a poc ha anat sent mutilada. Ara aquest edifici ha descobert la seva façana *tunejada* que ha maquillat la fusteria metàl·lica i els parassols corbats de color xampany de les seves façanes amb el color fosc característic d'aquests tipus de reforma. Tot plegat molt similar a la transformació de l'edifici veí, la torre de l'antic Banco de Madrid, avui convertida en una vulgar torre d'oficines. Un resultat antipàtic i sinistre que fa que des del carrer les finestres semblen que ja no miren la plaça, sinó que la vigilen.

El problema del *tuning* en arquitectura és que, igual que amb els cotxes, als qui el practiquen en realitat no els agraden ni els cotxes ni l'arquitectura. Les seves reformes no estan interessades ni en la mecànica ni en el confort. Són com els tatuatges, però aplicats als cotxes, només estan interessats en la "personalització". En arquitectura, senzillament es podria prohibir.

com un bon complement de Caldetes, aquests dies es pot veure al petit espai de Francesc Mestre un breu recull d'escultures, dibuixos i olis, algun d'ells remarcable.

Daniel-Henry Kahnweiler (Manheim, 1884 - París, 1979) va apreciar molt Manolo, a pesar que l'escultor català se li vengués escultures o en fes còpies sense permís, entre altres barrabassades. Sempre se'l va estimar i fins i tot es va desplaçar a Caldes de Montbui per assistir a l'enterrament. És una llàstima que Viena i Miquel Alzueta hagin reeditat la fascinant i acurada biografia de Kahnweiler escrita per Pierre Assouline, subtitulada *L'homme de l'art*, a partir de la versió castellana d'Ediciones B, apareguda fa més de quinze anys, en comptes d'anar a trobar directament l'original i traduir-lo com déu mana. És a dir, tal qual,

sencer i amb les obligades i essencials notes i referències de les cites, a més del sempre pràctic índex onomàstic. Era un oportunitat d'or per recuperar molta informació perduda a la versió *Readers Digest*, d'Ediciones B. I no s'hi valen raons comercials: l'edició francesa de Gallimard (Folio) és econòmica, totalment de *poche* i amb *texte intégral* —amb tots els ets i uts— tal com figura a la mateixa coberta. Per a més inri, quan va aparèixer la primera edició, el 1988, va rebre el *Grand Prix* de les lectures de la revista *Elle*, que no es van espantar davant una obra tan ben documentada.

Manolo Hugué. Fundació Palau. Riera, 54, Caldes d'Estrac. Fins al 16 d'abril
Francesc Mestre Art. Enric Granados, 26-28, Barcelona. Fins al 4 d'abril

Manolo i Kahnweiler

JOSEP CASAMARTINA i PARASOLS

Un dels millors homenatges que es poden fer a Josep Palau i Fabre és anar a visitar la seva fundació de Caldetes que tant estimava. Actualment, al costat de la col·lecció d'obres d'art pròpia i la munió de testimonis picassians fruit d'una amistat càlida i sincera, hi ha la retrospectiva itinerant de Manolo Hugué (Barcelona, 1872 - Caldes de Montbui, 1945) que, si bé no és pas la millor que s'hagi muntat fins ara, inclou algunes peces francament bones, a més d'estar en un entorn immillo-

nable i idoni. La figura de Manolo sempre ha comptat amb un gran reconeixement a Catalunya, però a escala internacional encara costa d'imposar malgrat que el seu marxant, el cèlebre Kahnweiler, que creia absolutament en ell, fes mans i mànigues per assolir-ho i que aconseguís fer-lo entrar a les col·leccions dels principals museus. Fa un any, Artur Ramon va mostrar l'extraordinària sèrie de retrats escultòrics, en fang blanc d'alta temperatura o bronze, precisament procedents del darrer establiment de Kahnweiler: la Galerie Louise Leiris. D'altra banda, i

VIST I PLAU

Sexe i mort

BELÉN GINART

La mort forma part de la nostra vida". La frase és d'una obvietat palmària, és cert. Però també ho és que, malgrat la seva amenaçant evidència, ens passem l'existència donant-li l'esquena al fet que un dia deixarem de tenir-la. I, pel comú, només ens parem a reflexionar-hi quan ens veiem obligats a fer-ho perquè ens trobem amb la ingrata de cara o de costat. De tot això ens parla *La ciutat dels morts*, una sèrie a cavall entre la realitat i la ficció que s'emet els caps de setmana, de manera simultània, per 17 emissores de la Xarxa de Televisions Locals de Catalunya. En boca del protagonista d'un dels capítols difosos fins ara, la frase que encapçala aquest text perd qualsevol superficialitat per adquirir tots els matisos.

La sèrie forma part del programa *DO (Denominació d'Origen)*, una molt interessant finestra a la creativitat televisiva i a les noves maneres de contar canalitzades a través de productores i realitzadors independents que la xarxa ofereix per quart any consecutiu. Aquest trimestre s'han estrenat cinc produccions noves que, a més de les ja esmentades, es poden seguir en 10 cadenes més, cada una de les quals decideix el dia i l'hora de programació. Són espais curts, pindoletes d'entre tres i deu minuts de durada, que s'emeten en blocs, en un conjunt de notable varietat estilística i temàtica, tot i que desigual pel que fa a la qualitat.

Si hem començat per un tabú com és la mort, no està malament continuar per un altre tema del qual n'ha penjat també l'etiqueta durant molt temps, i segons on i com continua fent-ho: el sexe. *Sex Toys Ficcions* parteix d'una molt bona idea, amb una materialitza-

Una imatge de *La ciutat dels morts*

ció que no ho és tant. Les reunions de *tuppersex* són l'excusa per a desenvolupar una sèrie de trames esbojarrades on s'explica les possibilitats d'aparells diversos, des d'un senzill consolador hiperrealista (tret pel tamany: 30 cms.) a un estimulador del punt G, passant per un vibrador anal. Uns guions que trontollen i la poc acurada interpretació d'alguns actors (amb honroses excepcions, com la Sandra Monclús), malbaraten el potencial de la sèrie.

També és ben original el plantejament de *13 rue*, la peripècia d'uns venedors de fonts a domicili que tenen vuit hores per aconseguir com sigui una comanda si no volen que els despatxin, i de *Vent maleït (torna'm les meves coses)*. En aquest últim cas, la protagonista és una aviadora taiwanesa que ha perdut els seus objectes més estimats en una illa sense nom, i no es resigna a tornar casa sense elles. Aquests dos títols completen el trio de ficcions d'aquesta programació unitària, un triplett més ambiciós que ben resolt.

Definitivament, el millor d'aquesta anyada del *DO* es troba prop de la realitat. Ho apunta *La ciutat dels morts* i ho confirma *Mensajes en una botella*. Totes les possibles històries sobre la immigració conflueixen en l'experiència d'un argentí que ve a Barcelona buscant, una altra obvietat, un futur millor i acaba tornant al seu país, set anys després, havent descobert que el seu camí era un altre. Un documental tractat amb una mirada subjectiva i tan sensible que desitges no perdre de vista el protagonista, que et continuï relatant les seves vivències fil per randa. Per desgràcia, és la més curta de totes les sèries: si la resta tenen 13 episodis, dels quals se n'han emès ja la meitat, aquesta s'ha esmunyit en només set entregues. Queda el consol de tornar-la a veure a Internet (xtvl.tv/do), on es van penjant cada dilluns les emissions de cada sèrie ofertes durant el cap de setmana. Vistes en conjunt, un món divers puntejat per la mort i el sexe.

PUBLIQUE O CONSULTE SU ANUNCIO EN ☎ 913218666 o 🌐 www.clasificados.elpais.com

1 inmobiliaria

www.inmobiliaria.elpais.com

2 motor

www.motor.elpais.com

3 servicios

www.clasificados.elpais.com

4 varios

5 empleo

www.empleo.elpais.com

<p>inmobiliaria</p> <p>VENTA</p> <p>BARCELONA</p> <p>Pisos/Apartamentos</p> <p>Casas/Torres</p> <p>Locales comerciales</p> <p>Oficinas</p> <p>Naves industriales</p> <p>Terrenos/Solares</p> <p>Plazas de garaje</p> <p>Rústicas</p> <p>Otros</p> <p>RESTO CATALUÑA</p> <p>Pisos/Apartamentos</p> <p>Casas/Torres</p> <p>Locales comerciales</p> <p>Oficinas</p> <p>Naves industriales</p> <p>Terrenos/Solares</p> <p>Plazas de garaje</p> <p>Rústicas</p> <p>Otros</p> <p>OTRAS PROVINCIAS</p> <p>Pisos/Apartamentos</p> <p>Casas/Torres</p> <p>Locales comerciales</p> <p>Oficinas</p> <p>Naves industriales</p> <p>Terrenos/Solares</p>	<p>Plazas de garaje</p> <p>Rústicas</p> <p>Otros</p> <p>ALQUILER</p> <p>BARCELONA</p> <p>Pisos/Apartamentos</p> <p>Casas compartidas</p> <p>Casas/Torres</p> <p>Locales comerciales</p> <p>Oficinas</p> <p>Naves industriales</p> <p>Plazas de Garaje</p> <p>Rústicas</p> <p>Vacaciones</p> <p>Otros</p> <p>RESTO CATALUÑA</p> <p>Pisos/Apartamentos</p> <p>Casas/Torres</p> <p>Locales comerciales</p> <p>Oficinas</p> <p>Naves industriales</p> <p>Terrenos/Solares</p> <p>Plazas de garaje</p> <p>Rústicas</p> <p>Otros</p> <p>OTRAS PROVINCIAS</p> <p>Pisos/Apartamentos</p> <p>Casas compartidas</p> <p>Casas/Torres</p> <p>Locales comerciales</p> <p>Oficinas</p>	<p>Naves industriales</p> <p>Plazas de Garaje</p> <p>Rústicas</p> <p>Vacaciones</p> <p>Otros</p> <p>COMPRA</p> <p>BARCELONA</p> <p>Vivienda</p> <p>Locales/Oficinas</p> <p>Terrenos/Solares</p> <p>Naves industriales</p> <p>Plazas de garaje</p> <p>Rústicas</p> <p>Otros</p> <p>RESTO CATALUÑA</p> <p>Pisos/Apartamentos</p> <p>Casas/Torres</p> <p>Locales comerciales</p> <p>Oficinas</p> <p>Naves industriales</p> <p>Terrenos/Solares</p> <p>Plazas de garaje</p> <p>Rústicas</p> <p>Otros</p> <p>OTRAS PROVINCIAS</p> <p>Vivienda</p> <p>Locales/Oficinas</p> <p>Terrenos/Solares</p> <p>Naves industriales</p> <p>Plazas de garaje</p>	<p>Rústicas</p> <p>Otros</p> <p>SERVICIOS</p> <p>Traspasos</p> <p>Hipotecas/Créditos</p> <p>Seguros</p> <p>Construcción/Reformas</p> <p>Mudanzas</p> <p>Limpeza/Mantenimiento</p> <p>Otros</p> <p>ZONAS</p> <p>Barcelona capital</p> <p>1. Ciutat Vella</p> <p>2. Eixample</p> <p>3. Sants-Montjuïc</p> <p>4. Les Corts</p> <p>5. Sarrà-Sant Gervasi</p> <p>6. Gràcia</p> <p>7. Horta-Guinardó</p> <p>8. Nou Barris</p> <p>9. Sant Andreu</p> <p>10. Sant Martí</p> <p>11. Santa Coloma de Gramenet</p> <p>12. Badalona</p> <p>13. Sant Adrià de Besòs</p> <p>14. L'Hospitalet de Llobregat</p> <p>Resto de Cataluña</p> <p>Sin zona definida</p> <p>motor</p> <p>VENTA</p> <p>Automóviles</p> <p>Motos</p>	<p>Vehículos industriales</p> <p>Embarcaciones</p> <p>Otros</p> <p>COMPRA</p> <p>Automóviles</p> <p>Motos</p> <p>Vehículos industriales</p> <p>Embarcaciones</p> <p>Otros</p> <p>SERVICIOS</p> <p>Talleres</p> <p>Repuestos y accesorios</p> <p>Seguros</p> <p>Grúas</p> <p>Otros</p> <p>ALQUILER</p> <p>Vehículos</p> <p>Aeronáutica</p> <p>Embarcaciones</p> <p>Otros</p> <p>servicios</p> <p>FORMACIÓN</p> <p>Academias</p> <p>Idiomas</p>	<p>Estudios postgrado</p> <p>Secretariado</p> <p>Universidades</p> <p>Colegios</p> <p>Guarderías</p> <p>Profesores particulares</p> <p>Oposiciones</p> <p>Informática</p> <p>Otros</p> <p>VARIOS</p> <p>Detectives privados</p> <p>Préstamos</p> <p>Gestorías y asesorías</p> <p>Transportes</p> <p>Imprentas/Tratamiento de textos</p> <p>Seguridad</p> <p>Consultas médicas/Psicología</p> <p>Masajes terapéuticos</p> <p>Tercera edad</p> <p>Impagados</p> <p>Traducciones</p> <p>Otros</p> <p>ADULTOS</p> <p>Relax</p> <p>Masajes</p> <p>Línea erótica</p> <p>Amistades/Ocio</p> <p>Astrología/Futurología</p> <p>Otros</p> <p>varios</p> <p>Electrodomésticos</p> <p>Imagen y sonido</p> <p>Informática</p> <p>Muebles y decoración</p> <p>Antigüedades, objetos arte, oro y plata</p> <p>Caza, náutica, camping y pesca</p> <p>Jardinería</p> <p>Juguetes, juegos didácticos y entretenimiento</p> <p>Libros, revistas</p> <p>Pérdidas</p> <p>Máquinas y herramientas para la industria</p> <p>Mascotas y accesorios</p> <p>Muebles, máquinas, instalaciones oficina</p> <p>Piscinas y accesorios</p> <p>Radio, comunicación y anexos</p> <p>Moda</p> <p>Negocios</p> <p>Oficiales/Financieros</p> <p>Otros</p> <p>empleo</p> <p>OFERTA</p> <p>DEMANDA</p>
---	--	--	--	--	--

1 inmobiliaria

www.inmobiliaria.elpais.com

ALQUILER

Barcelona

Pisos/Apartamentos

Eixample

HOSTAL 42 €

La Paloma. Intimidad y discreción, 52 euros, sin límite ni recargo por tiempo. Calle La Paloma 24. Parking propio. www.hlapaloma.com 934124381.

Sants-Montjuïc

LA FRANÇA 42 €

Máxima discreción. De, a 100 euros. Parking propio gratis. No hay límite ni recargo por tiempo. Calle La França Xica, 40. www.lafransa.com 934231417.

Gràcia

REGAS 47 €

Discreción absoluta. Habitaciones elegantes. No se limita el tiempo. Y 67 euros. Parking gratuito. Regas, 10, 12. www.hregas.com 932380092.

Sin zona definida

MOTEL 45 €

Punt Catorze. Discreción, intimidad, lujo. 95 euros sin límite de tiempo. Parking propio. Autovía Castelldefels C-31, kilómetro 185 Gavá Mar. www.motelpuntcatorze.com 936330284.

varios

Nuestra web te ofrece más de 100.000 anuncios. Con la garantía de EL PAÍS

Entra en la web de anuncios de EL PAÍS

3 servicios

www.clasificados.elpais.com

VARIOS

Préstamos

DINERO 620342851

Instantáneo con la garantía exclusiva de su automóvil.

SEGRUBAN 902014215

Préstamos urgentes. Reunificaciones. Seleccionamos franquiciados.

C. médicas/psicología

CLINICA DATOR 915712700

Primera clínica para aborto legal hasta 22 semanas.

EL BOSQUE 917663396

Interrupción voluntaria del embarazo de alto y bajo riesgo.

ISADORA 913111000

Hospital para abortos hasta 22 semanas y con píldoras. Cirugía estética general. Profesionales titulados.

ADULTOS

Relax

AGENCIA 902107743

Buscamos caballeros para acompañar a señoras selectas, bien remunerado.

AMA 638798157

De casa. Tengo dinero. Cuerpo. Menos sexo. Gratífico.

ANGI 619860928

Bellísima. Hotel o apartamento privado. www.nina4ever.com

ATENCIÓN 600336780

Chale en Madrid busca jóvenes atractivas. Alojamiento gratuito.

CASADA 638806359

Insatisfecha. Tengo dinero. Busco sexo con discreción.

CASADA 905889306

Con anciano, sexo gratis.

DIVORCIADA 699822204

Busco sexo, pago bien.

ESTUDIANTE 649716974

Culto duro, pechos grandes. Sí a todo

CHICAS DE TU CIUDAD ®

CERCANIAS NO PROFESIONALES

¡Si eres chica conéctate GRATIS! en el 902 300 806

Sólo Escucha Grabaciones Eróticas

803 514 086

www.chicasdenuciudad.com.es

Mayores de 18 años. A.T.E. 3000 S.A.

Apdo Correos 50909 Madrid CP 28080

Precio max. IVA incluido

Red Fija 1.16 €/min

Red Móvil 1.51 €/min

MADURITA 649716925

Adinerada. Sexo esporádico. Recojo. Gratífico.

NECESITAMOS 902501996

Hombres para sexo pagado.

NECESITO 607971910

Señoritas urgentemente. Madrid.

RELACIONES

Discretas. Envía contacto al 7393.

SEXO

Envía qdar al 7227.

URGENTE 634686149

Hombres acompañantes para mujeres.

WWW.LINTERNARAJA.COM

Guía erótica.

WWW.RINCONTRANNY.COM

Masajes

PORNOCHACHA 687683396

Rubia, 27 años, sexy, uniforme.

SAUNA 661861879

Masaje psicosexual, cromoterapia y aceites esenciales. Llámame.

Línea erótica

ALUCINARÁS 803514363

Escuchando. 1.16.

ANA 803401548

Sin esperas.

EVA 803401176

Caliente, directo.

GRABACIONES 803518235

XXX. Mayores 18 años, máximo euro minuto IVA incluido: 1.16 red fija, 1.51 red móvil. Telecotems. Apartado 3107, 28080 Madrid.

MADURITAS 803406265

Expertas. 1.09.

SOFIA 803523036

Macizorra. 1.09.

TRAVESTIS

Dotadísimas. www.803514354.es

Amigas en tu ciudad

habla con chicas en directo 24 horas

Mucho más barato desde

902 444 803

803 514 888

Audiotelex Internacional, INC. Apdo. Correos 17 CP 03540 Alicante. Mayores de 18 años. Precio max. IVA incluido red fija 1.16€/min. red móvil 1.51€/min

Amistades/Ocio

ATREVETE 902884503

Relaciones sin compromiso.

CONTACTOS 905015564

Esporádicos, particulares.

RELACIONES 902013354

Amistad, particulares.

Astrología/Futurología

ABSOLUTAMENTE 902006950

Certera. www.806433151.com

BRUJA 678367791

Mayor. Amarres eternos, temporales, aleja amantes enemigos. Ayuda en todo.

MARIAN 806515940

935809395

Vega, adivino pasado, profetizo futuro, visa, 1.09.

SORAYA 806404494

934523928

Especialista temas amorosos. 1.16.

TAROT

Paranormal, exclusivo. www.806416579.com

TAROT 902627459

806585384

Serenabel. 1.16. www.serenabeltarotydividencia.com

ZORAINA 806416085

902021607

Diosa del amor. Te guiaré. Llámame. 1.16.

4 varios

www.clasificados.elpais.com

Oficiales/Financieros

JUZGADO

De primera instancia número 5, Ferrol. Doña Ana González Lorenzo, Juez de primera instancia número 5 de los de Ferrol. Hago saber: Que en este Juzgado y con el número 664/2007 se sigue a instancia de Manuel Prieto Pita, expediente para la declaración de fallecimiento de José María Pita Pena, natural de Somozas, nacido el 8 de mayo de 1886, quien se ausentó de su último domicilio en calle Plaza Rosalia de Castro número 1- 2, 4.º Izquierda, Ferrol, no teniendo su paradero, lo que se hace público para los que tengan noticias de su existencia puedan ponerlos en conocimiento del Juzgado y ser oídos. Dado en Ferrol, a treinta de enero de dos mil ocho. El/ La Juez. El/ La Secretario.

¿Comprar, vender alquilar?

91 321 86 66

EL PAÍS